

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk

BOGUSŁAW KREJA

Formacje na -ulka a problem pigułki

Les formations avec *-ulka* et le problème de *pigułka*

1.1. We współczesnej polszczyźnie jest kilka formacji na *-ulka*. Są to przede wszystkim wyrazy *beczułka* 'mała beczka' i *rzeczulka* 'mała rzeczka'; *rzeczulka* jest wyraźnie zdrobnieniem 2. stopnia. Jest też *deszczulka* 'mała deska, deseczka', którą — w sensie genetycznym — trzeba wyprowadzać z *deszczka* daw. (zob. SDor) 'mała deska, deseczka', bo *deszczulka* to również — podobnie jak *rzeczulka* — zdrobnienie 2. stopnia. Tak więc przyrostek *-ulka* jest formantem o funkcji deminutywnej bądź 1. stopnia (*beczułka*), bądź 2. stopnia (*deszczulka*, *rzeczulka*) w zależności od tego, czy w podstawie danej formacji na *-ulka* tkwi rzeczownik o znaczeniu neutralnym (*beczka*), czy też rzeczownik o znaczeniu już zdrobniałym (*deszczka*, *rzeczka*).

W przytoczonych formacjach przyrostek *-ulka* występuje po spółgłosce palatalnej *-cz-*, ale nie jest ona rezultatem własnej siły palatalizacyjnej tego przyrostka, lecz wynika z faktu, że *-ulka* — we wszystkich cytowanych wyżej przykładach — weszło na miejsce *-ka* i po nim odziedziczyło owo palatalne *-cz-*.

Jest jeszcze jedna formacja na *-ulka* o trochę podobnym charakterze, notowana przez SDor: *niecułka* 'niecka', znana w gwarach, ma-

jąca też oboczne formy (pl. t.) *niecutki* i *nieczutki* (zob. MAGP, t. III, cz. 2, s. 8).¹

Niecutka (-ki) to derywat deminutywny od szeroko w gwarach znanego wyrazu *niecka* (-ki), gdzie -c- jest pierwotne (zob. Brückner, Sejp 360), jednak Linde notuje też formy z -cz-: *nieczutki* z J. K. Haura (1969 r.) i J. H. Osińskiego (1782 r.); Haur urodził się prawdopodobnie w woj. chełmińskim, a Osiński w pow. gostyńskim², a więc obaj pochodzili z terenów niemazurzących; por. też w MAGP gwarowe *nieczutki* z Chełmskiego.

Owo (*nie*)cz- wydaje się — wobec etymologicznego (*nie*)c- — trudne do interpretacji. Może jest to swego rodzaju hiperyzm wobec przede wszystkim małopolsko-mazowieckiej formy z (*nie*)c-?³ Ale najpewniej owo (*nie*)cz- powstało pod wpływem (*be*)cz(*utki*), bo te dwa przedmioty — *niecutka* i *beczutka* — funkcyjnie zbliżone („naczynia”), na pewno ze sobą w gospodarstwie domowym sąsiadowały, a więc mogły oddziaływać na siebie i pod względem formy językowej⁴.

1.2. *Beczutka* i *deszczutka* są w języku polskim „odwieczne”, notuje je bowiem już *Słownik staropolski*: *beczutka* ‘doliolum’ z 1494 r. (2 razy) i *deszczutka* (*deszczolku*) ‘deseczka (będąca częścią uzdy)’ z 1500 r. W SP XVI notowana jest z kolei *beczołka* (2 razy) i *beczutka* (1 raz) oraz *deszczotka* (1 raz) i *deszczutka* (1 raz); podstawowa dla *deszczutki* forma *deszczka* jest w SP XVI notowana 64 razy.

Beczutka jest pospolita w gwarach. MAGP III, cz. 2, s. 30–31 tak opisuje jej zasięg na obszarze języka polskiego: „*Beczutka* obejmuje bardzo duży obszar. Nie notowano jej jednak zupełnie na zachodnim Śląsku, w Kępińskim, na Kaszubach, Warmii, prawie całych Mazurach i przyległej części Mazowsza, a tylko parokrotnie w Wielkopolsce. Na terenie *beczutki* — kilkanaście razy *beczuteczka*.” „Geograficznie układa się śląska *beczutka* i *beczuteczka*

¹ K. Zierhoffer, *Nazwy niecek w polszczyźnie z uwzględnieniem tła słowiańskiego*, Poznań 1967, s. 39–40 cytuje też czes. *necůlky* ‘mále necky...’, notowane z dialektu wałaskiego na Morawach; z Moraw jest notowane też dem. *necůlčata*.

² Zob. tu S. Hrabec, F. Peplowski, *Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w słowniku Lindego*, Warszawa 1963.

³ Wg MAGP III/2, s. 7–8. „Nazwa *niecka*, *niecki* obejmuje południową połowę Polski, dawne Kresy Wschodnie i północne Kaszuby”; „Formę *niecka* notowano na Mazowszu, graniczących z nim obszarach północnej Małopolski, części północnego Śląska, w południowo-wschodniej Wielkopolsce i na Kaszubach”.

⁴ Pewne podobieństwo sufiksalne tych dwu wyrazów jest w niektórych językach słowiańskich widoczne i w końcowym -va, por. np. sch. *băčva* (Sławski Sejp I 29) i sch. *năčve* ‘korito za mješenje hleba’ (zob. Zierhoffer, *op. cit.*, s. 32); zresztą oboczność -va || -vi jest w tym ostatnim wyrazie w językach słowiańskich pospolitą (zob. Zierhoffer, *op. cit.*, s. 30, 35 itd.).

oraz wielkopolska, centralnopolska i kaszubska *beczuska*." Przedstawiony opis dotyczy mapy 107: *Beczutka*.

Najnowsza i chyba stosunkowo najmniej w języku ogólnym rozpowszechniona jest *rzeczutka*, choć SDor przytoczył ją aż z 4 autorów: A. Mickiewicza, A. Gruszeckiego, W. Wasilewskiej i T. Konwickiego. Również SW przytoczył *rzeczutkę* z 4 pisarzy: A. Mickiewicza, J. I. Kraszewskiego, T. Lenartowicza i Z. Kowerskiej. Na podstawie miejsc urodzenia pisarzy mających w swych utworach *rzeczutkę*, można by powiedzieć, że jest (była) ona znana przede wszystkim w Polsce wschodniej (Wileńszczyzna, Nowogródzczyzna, Lwowskie, Lubelskie), może też w Krakowie i Warszawie.

1.3. U źródeł polskiego *-ułka*, tkwiącego w typie *beczutka*, leży zapewne jakaś łacińska formacja deminutywna na *-ol-* (*-ul-*?), choć na konkretny wyraz trudno tutaj wskazać. Co jednak charakterystyczne, to całą grupę tych formacji łączy bardzo zbliżona struktura tematu słowotwórczego: *V-ecz-*, gdzie *V-* to może być bądź *b-*, bądź *d-*, bądź *rz-*, wreszcie też *ń-* (*nieczutki* itp.). W grupie tej *deszcz(ułka)* wyróżnia się swym dodatkowym *(de)sz(cz)-*⁵.

2. Inne — poza omówionymi wyżej — wyrazy na *-ułka* są już dosyć mocno wewnątrznie zróżnicowane. Wyróżnia się tu przede wszystkim grupa nazw ptaków: wyraźnie motywowana przez czasownik *kukać kukułka*, w SDor jest też — o niejasnej motywacji — *pustułka* 'ptak z rodziny sokołów' (u Lindego *pustułka* i *postotka*, podobnie — według Lindego — w innych językach słowiańskich), *żegzutka* gwar. 'kukułka' (por. też *gżegzółka* gwar. 'kukułka'), też *śniegutka* 1. 'zdr. od *śnieguła*'⁶ ('ptak śpiewający'), w SGP Karłowicza *grzebutka* 'rodzaj jaskółki'⁷ (z gwary Polaków litewskich) i *kręputka* 'ptak wielkości drozda'. Pamiętajmy tu też o ogólnie znanej *jaskółce*, choć pisanej przez *-ó-* (ale w SP XVI *jaskółka* ma też pojedyncze zapisy przez *-u-*); zresztą wahania *-u-* || *-ó-* występują też w innych nazwach ptaków, a więc *pustułka* || *pustółka*, *żegzutka* || *gżegzółka* itd. (w staropolszczyźnie podobne wahania były też w wyrazach *beczutka* i *deszczutka*).

⁵ W SP XVI jest też *czasutka* (u Lindego *czasutka* 'mischka żołędzi dębowej; okrywa orzecha laskowego; muszla mięczaka...'; jest to derywat deminutywny (z towarzyszącą mutacją) na *-olka* czy *-ułka* od *czaszka*).

⁶ Jest w SDor też *śnieguła* 3. 'kula śnieżna', w której można widzieć swoistą kontaminację, a więc *śnieguła* < *śnieg* $\mathcal{X}$ *pięguła*, czy może raczej szczególnego rodzaju uniwerbizację, a więc: *śnieguła* < *śnieżna pięguła* (czyli 'kula'); jednym ze znaczeń (kontekstowych?) *pięguły* jest w SDor też 'kula ulepiona ze śniegu'.

⁷ Może tu chodzić o *brzegówkę* 'ptak z rodziny jaskółek, gnieźdzący się w norach grzebanych w urwistych brzegach' (zob. SDor). Zmiana *brzeg-* w *grzeb-* byłaby tu swoistą adideacją do *grzebać*, zrealizowaną przez zamianę miejscami spółgłosek *b* i *g*.

Z innych formacji na *-utka* w tej bardzo zróżnicowanej grupie wymienię jeszcze odczasownikowe — za SDor — *brzękułka* ‘przedmiot metalowy, wydający dźwięk przy potrąceniu go’ (z Sienkiewicza) i *stukułka* ‘gra hazardowa w karty’ (z Żeromskiego i Iwaszkiewicza; wg SDor z ros. *stukałka*) oraz — za SGP Karłowicza — *gadutka* ‘gadka’ (a więc od *gadać?* z okolic Siewierza itd.); ale w tym ostatnim przykładzie możliwe też: *gadutka* < *gadka* z wymianą *-ka* na *-utka*.

Od XVI w. (zob. Linde) notowana jest też *szypułka* (< *szypka*), u Knapskiego zapisana w sposób następujący: „szypka, pióra odartego szypułka, pipka odarta”, też „szypułka w owocu” oraz „szypułka przez całe grono idąca, około której jagody wiszą w koło”. U Troca jest *sumułka* ‘kurzer Inhalt’, a więc ‘podsumowanie’, może derywacja deminutywna na *-utka* od *suma* czy *sumka*.

3. Do formacji na *-utka* można jeszcze zaliczyć formacje, z reguły wyraźnie deminutywne, na *-(u)tka*, np. *bibułka*, *formułka*, *kopułka*, *regułka* itp. Ale w niektórych wypadkach takie formacje na *-utka* wydają się — z punktu widzenia opisowego — jakoby podstawowe wobec odpowiednich formacji na *-uła*, por. np. *ampułka* (— *ampuła* zgr.), *szkatułka* (— *szkatułka* przestarz.). Do tej ostatniej (pod) grupy formacji na *-utka* można by jakoś zaliczyć i wyraz *pigułka* ‘lek... uformowany... w twardą kulkę, zwykle wielkości grochu’ (też w innych znaczeniach), *piguła* zaś to ‘kula ulepiona z czego’.

3.1. Czym jest — na tle omówionych wyżej formacji na *-ułka* — owa *pigułka*? Na co miałyby wskazywać owo „podstawowe” *pig-?* U Brücknera, Sejp 413 znajdujemy krótką uwagę: „*piguła*, *pigułka*, *pigularz*, rozpodobnienie z *piuła*, co jeszcze w 16. i 17. wieku wyłączne; z łac. *pilula* (niem. *Pille*)”. Z kolei *Słownik warszawski* (t. IV, 1908, s. 185) uważa, że na powstanie formy *piguł(k)a* mogły oddziaływać wyrazy *gatka*, *gula*.

A więc u źródła wyrazu *pigułka* leży łac. *pilula*. W innych językach słowiańskich wyrazy, odpowiadające naszemu *pigułka*, a wywodzące się z łac. *pilula*, mają regularnie zachowane *pil-*, np. czes. *pilulka*, śl. *pilulka*, też głuź. *pila* || *pilka* i dłuź. *pila* (tu por. nim. *Pille* ‘pigułka’); ros. *pilula*, ukr. *pilula*, brus. *pilulka*; sch. *pilula*, słń. *pilula*, mac. *pilula*. Po polsku łac. *pilula* powinno dać regularnie *piuł(k)a*, ponieważ łac. *-l-* normalnie przechodzi w pol. *-ł-*, por. np. pol. *bibuła* (por. łac. *bibulus* ‘chętnie pijący, wciągający wilgoć’, *ceduła* (z łac. *cedula*), też nazwa własna (i polskie nazwisko) *Piłat* (z łac. *Pilatus*), również *piłka* ‘kula sprężysta... służąca do zabawy’ (z łac. *pila* ‘piłka’) itd. itd. W staropolszczyźnie i w XVI w. była też *buła* ‘bullia (papieska)’ (z łac. *bullia*), zapisana w formie *buła* też w XVII (Knapski) i XVIII (Troc) wieku; dzisiejsza forma *bullia* pojawia się dopiero u Lindego w zapisie z końca XVIII w.

To, że łac. (*pil*)*ula* zmieniło się — dodatkowo — w (*pił*)*ułka* wynikało z faktu, że łac. deminutywne *-ula* po przejściu do języka polskiego (jako *-uła*) swej deminutywnej funkcji nie zachowało i trzeba było tę funkcję reaktywować przez dodanie rodzimego formantu deminutywnego — właśnie owego *-k(a)*. A pierwotne znaczenie łac. *pilula* dem. to ‘kuleczka, piłeczka’ — od łac. *pila* ‘kula, piłka’.

3.2. Owo (*pi*)*g-* zamiast (*pi*)*t-* w naszym *pigułka* (z *pilula*) jest więc zagadkowe i należy mu poświęcić trochę uwagi.

Pigułka (czy *piłuka*), nieznana jeszcze *Słownikowi staropolskiemu*, pojawia się w XVI w. W magazynie SP VI⁸ znajduje się sporo zapisów z formami typu *pił(t)uła* (łącznie 159 razy) i *pił(t)ułka* (łącznie 38 razy), ale są w XVI w. już i zapisy z *-g-*: *piguła* (4 razy; 2 razy u M. Reja i 2 razy z M. Sennika) i *pigułka* (5 razy; z F. Mymera, M. Siennika 2 razy, A. Kalpina i M. Pudłowskiego). Formę *pigułka* notuje też Knapski (XVII w.) i Troc (XVIII w.), obaj bez obocznych form na *pił-*, też oczywiście Linde, który notuje kilka przykładów na *pigułkę* z XVII i XVIII w. U Lindego jest też *pigułka z śniegu* ‘Schneeball’, ale bez przykładu użycia.

Czy jest więc owa *pi(g)ułka* wynikiem rozpodobnienia *-t- -t-* w *-g- -t-*, jak to widzi Brückner, czy też mamy tu swoistą adideację *pigułki* do wyrazu *gula*, jak to podpowiada *Słownik warszawski*, czy też jeszcze co innego? Myślę, że w zasadzie właśnie „co innego”.

4. Podejdźmy do problemu zmiany *-t- > -g-* z trochę szerszej perspektywy. Otóż w gwarach południowo-wschodniej Polski szereg wyrazów zawierających pierwotne *-g-* (*-h-*) zmienia owo *-g-* (*-h-*) w *-ɣ-*. Dobrym przykładem na to może być wyraz *duha* ‘kabląk do zaprzęgu jednokonnego’. W MAGP nie ma ten wyraz swojej mapy, brak więc w tym źródle opisu jego realizacji w poszczególnych gwarach, ale trochę danych na ten temat znajduje się w Karłowicza SGP. Obok hasłowej tu formy *duha*, którą należy sprowadzić do **dęga*⁹, SGP notuje też takie zapisy tego wyrazu, jak *dua* (Tykocińskie), *duwa* (Łukowiec mazowiecki), *duła* (Mazowsze), *duła* (Jagodne w pow. łukowskim) itd. A więc owa *duha* ma na wschodzie Polski zupełnie dobrze też poświadczoną formę, którą można by ogólnie zapisać jako *duɣa*. Formy *duła*, *duɣa* (i *duja*) ‘duha, kabląk...’ zapisywał też K. Dejna, *Słownictwo ludowe z terenu byłych województw kieleckiego i łódzkiego* (Rozpr. Kom. Jęz. ŁTN XXI, 1975, s. 263).

⁸ Szczegółowe informacje na ten temat zawdzięczam uprzejmości prof. Peplowskiego, red. nac. *Słownika polszczyzny XVI w.*, za które serdecznie dziękuję.

⁹ Zob. Sławski, Sejp I 145, gdzie cytowane są też formy „dial. wsch. *duha*, *duga*, *duwa*, *duła*, *duja* ‘kabląk do zaprzęgu jednokonnego’”.

Również (kresowy) wyraz *puha* ‘bicz... , pręga, znak od bicia’, wywodzący się z *pąga* || *pęga* (zob. Brückner, Sejp 403, 447), ma też zapisy w postaci *puwa* (Brückner cytuje z Zimorowica), a formę *puva* notował S. Bąk „wśród Lasowiaków zwanych Grębowiakami od nazwy wsi Grębów w województwie tarnobrzeskim; także na Posaniu i w wielu innych okolicach”¹⁰.

Podobną oboczność *h* || *w* (*v?* *u?*) SGP Karłowicza notuje też w wyrazie *czuha* z (węg. *csoha*, *csuha* — Brückner, Sejp 81): *cuwa* (Ropczyce), też *cuja* (Mazowsze, Tykocińskie, Drohiczyn) itd.¹¹

Owo *-u-* może być też — tu i ówdzie (na obszarze mazowieckim, oczywiście) — realizowane jako *-v-*, co jest reakcją hiperyzacyjną na odpowiednią wymowę ukraińską. U Cyrana¹² czytamy (tekst trochę skracam): „Wsiach o dawnym językowym podłożu ukraińskim [...] na miejscu spółgłoski *w*, *f* ukazuje się *u*, np. *муѣ* ‘mówi’ [...], *мѣѡѡѡ* || *mźaŃka* [...]. W tym samym punkcie ukazuje się też *v* i *f* na miejscu nie akcentowanego *u*: *v bronь*, *врошнѣ* ‘urośnie’ [...]. Cecha ta charakteryzuje wszystkie dawne wsi ukraińskie, nie jest to więc właściwość wymowy polskiej.” (s. 119–120). I nieco dalej: „W tej samej wsi [Rudnik Mały] wystąpiła u starszego informatora forma *duva* ‘kabląk nad koniem w zaprzęgu tzw. ruskim’ z *v* na miejscu pierwotnego *g*, ukr. *h*. Młodszy informator podał powszechną na badanym terenie formę *duŃa*”¹³. Dla wyrazu *duha* ‘kabląk...’ Cyran zanotował obok formy *duŃa* || *duva* też formy *duha* i *duga* (s. 172).

5. Powyższy materiał przytoczyłem przede wszystkim po to, by pokazać, że w części wschodnich gwar w niektórych wyrazach pojawiają się wahania w zakresie występowania głosek *g* || *h* || *u* itd. Najwyraźniej występuje to w wyrazie *duga* || *duha* || *duŃa* || *duva*...

Jeżeli założymy, 1) że tego typu wahania występowały we wschodnich gwarach również w dawnych wiekach, 2) że w tego typu wahaniami głoski takie jak *h* i *u* były odbierane jako ruskie, a głoska *g* jako polska, — to można sobie wyobrazić, że wymowa *piłutka* (*pijuŃka*) ze swoim

¹⁰ S. Bąk, *Puha w dawniejszej polszczyźnie i w niektórych gwarach ludowych*, „Zeszyty Naukowe UG. Prace Językoznawcze” nr 4, Gdańsk 1976, s. 9–11; na kresowość tego wyrazu wskazuje Bąk na s. 10.

¹¹ W SGP Karłowicza jest też s.v. *czulka* wyraz — głównie w postaci zmasurzonej — *cul(k)a* ‘onuczka (itp.)’. — *C(z)uha* w SGP to ‘gunia wełniana góralski’, ‘płaszczka obszerny...’, ‘ubranie góralskie...’, ‘oponczka góralska’, też dem. *cuŃka* ‘guńka góralska z grubego czarnego sukna’ itd. — W formie *czulka* ‘onuczka’ można by widzieć odpowiednio zleksykalizowane (fonetycznie i semantycznie) zdrobnienie od *c(z)ulka* (< *czuha*).

¹² W. Cyran, *Gwary polskie w okolicach Siedlec*, Łódź 1960.

¹³ W przypisie do tego miejsca czytamy: „Podobną oboczność *h* || *v* podał mi z Huculszczyzny prof. S. Hrabec, mianowicie: *čuha* || *čuva* ‘wieża na punkcie triangulacyjnym’”.

(*pi*)*u*- mogła być odbierana jako forma z „ruskim” -*u*-, które należało poprawić na „polskie” -*g*-. Zmieniono więc w wyrazie *piłuka* pierwotne (*pi*)*u*- w (*pi*)*g*-, z czego powstała *pigulka*. Proces ten dokonał się już w XVI w., a więc w okresie intensywnych wpływów ukraińskich na język polski.

O wpływach tych Z. Klemensiewicz¹⁴ pisze w sposób następujący: „Polacy stykali się od wieków z Rusinami. Żyli wspólnie nie tylko na długim pograniczu etnograficznym, ale również na wielkich przestrzeniach z mieszaną ludnością. Stąd wzajemne wpływy językowe były konieczne i niewątpliwe. Ich szczególne nasilenie przypadło na w. XVI i XVII. Tłumaczą się one kolonizatorską ekspansją Polski jagiellońskiej na wschód. Polska szlachta i polskie mieszczaństwo obcowwały na co dzień z ruskim ludem; ruska szlachta ulegała spolszczeniu i politycznie zespałała się z szlachtą polską. [...]”

Wiek XVI i XVII są okresami szczególnej żywotności rutenizmów leksykalnych, które od w. XVIII przeważnie wycofują się z zasobów słownictwa ogólnego.”

Zmiana *piłuka* > *pigulka* może być dobrym świadectwem już XVI-wiecznych wysiłków, mających na celu obronę przed zbyt silnym wpływem języka ukraińskiego na język polski.

Hiperyzacja typu (*pi*)*u*(*u*łka) > (*pi*)*g*(*u*łka) nie jest izolowana. Trochę później, bo XVII-wiecznym przykładem na podobny proces jest forma *gonduga* ‘łódka, gondola’ w języku J. Ch. Paska¹⁵, która rozwinęła się u pierwotnej formy *gondula*. Co prawda SP XVI notuje tylko formę *gondula* (1 raz spoza kanonu źródeł), ale w świetle dość regularnego procesu typu łac. (i włos.?) -*ula* > -*uła* istnienie w XVI–XVII w. również formy *gondula* ‘gondola’ wydaje się prawdopodobne. Tak więc dodatkowym argumentem na słuszność przedstawionego wyżej objaśnienia formy *pigulka* mogłaby być też zmiana *gondula (wym. *gonduxa*) > *gonduga*.

Pigulka, w XVI w. notowana jeszcze rzadko, do polszczyzny XVII (Knapski) i XVIII (Troc) wieku weszła już na dobre. W tym miejscu przypomnę, że Brückner proces *piłuka* > *pigulka* objaśniał jako swego rodzaju proces o charakterze fonotaktycznym (rozpodobnienie). Sądzę, że ten właśnie czynnik w ostatecznej stabilizacji wtórnej formy *pigulka* mógł odegrać również pewną rolę.

¹⁴ *Historia języka polskiego* II, PWN, Warszawa 1965, s. 154.

¹⁵ Zob. *Słownik języka Jana Chryzostoma Paska*, t. I, Wrocław 1965, s.v.

RÉSUMÉ

Parmi les formations polonaises avec *-ulka* il y en a une qui se distingue par son énigmatique *-g*: *piġulka* 'médicament formé en petite boule...' (du latin *pilula*).

La forme *piġulka*, encore à côté de *piłulka*, est notée dès le XVIe siècle.

Le changement *piłulka* > *piġulka*, donc *-u-* > *-g-* résulte d'un abandon des formes dialectales du type *duua* 'arçon', secondaires par rapport aux formes *duha* || *dęga*; les formes avec *-u-* du type *duua* étaient considérées comme ruthènes. L'évitement des formes comme *duua* a entraîné — sur le territoire limitrophe polono-ruthène — l'abandon des formes *piłul(k)a* (*piuuu(k)a*) et l'apparition de la forme *piġul(k)a*. La même explication pourrait être valable pour la forme *gonduga* (< *gondula) 'gondola', connue grâce aux *Mémoires* de J. Ch. Pasek.